

YURTTA SULH, CİHANDA SULH

Prof. Dr. HAMZA EROĞLU

I. Genel Olarak Sulh ve Harp

İnsanlar arasındaki ilişkiler ya çarpışma, zorlama veya uyumdur. Menfaat çarpışmalarının tabii sonucu, mücadeledir, harptir. Menfaatlerin uyuşması ise sulhtur. Sulh (barış) ve harp (savaş) birbirine taban tabana zıt iki ayrı müessesedir.

Barış kısaca sosyal düzendir, güvenliktir, hukuk ve kazanılmış haklara saygıdır. Toplum hayatında dengenin sağlanmasıdır.

Mücadele, en vahimi olan harp ise anarşidir, karışıklıktır, kararsızlık ve dengesizliktir.

İnsanlar değişik sebeplerden ötürü sulhu veya harbi menfaatlerinin karşılanması amacı ile tercih ederler¹.

Teknik anlamı ile harp, düzenli bir insan topluluğunun (Devlet), iradesini zorla kabul ettirmek amacı ile diğer bir insan topluluğuna (Devlet) karşı zor kullanarak yaptığı silâhlı mücadeledir².

İnsan toplulukları harbi ya bir amaç bilirler veya bir amaca yönelik vasıta olarak kullanırlar. Harp her zaman ve her devirde tehlikeli olmuş, insanların ölümüne, sefaletin artmasına, ıztırapların çoğalmasına âmil olmuştur.

Harp ve sulh sosyal birer olay olarak toplum hayatının gelişme seyrini takip eder. Harp ve sulh anlayışında değişiklikler, bu müesseselerin muhtevalarında da gelişmelere ve gelişmelere neden olmuştur.

Çağımızda harbin topyekûn mahiyet alması, mağlupları olduğu kadar galipleri de yıpratması, harbin dışında kalan devletleri de etkilemesi, harbin millî siyaset aleti olarak kullanılması yolundaki ihtirasları azaltmış, önce harbin Briand-Kellog Paktı ile kanun dışı sayılmasına, daha sonra da,

¹ Andre de Maday, *Sociologie de la Paix, Introduction à la Philosophie du droit international*, Paris, 1913, s. 1-9.

² Charles Rousseau, *Droit International Public*, Paris, 1953, s. 537 ve devamı.

Louis Delbez, *Les Principes généraux du Droit International Public*, 3. bası, Paris, 1964, s. 509 ve devamı.

Birleşmiş Milletler Şartı (Antlaşması) ile daha geniş ve şümullü şekilde yasaklanmasına neden olmuştur.

Alexander Rustow'a göre, "Harp insan tabiatının iktizası değildir. Harp, daima mevcut olmamıştır ve daima mevcut olması da lâzım gelmez. Dünya sulhu boş bir hayal değildir."³

Harp nasıl topyekûn bir mahiyet almışsa barış da yeni teknik terakkiler karşısında dünyanın çok küçülmüş olması nedeni ile bir bütün teşkil etmektedir. Bu bütünlük yalnız devletler arası ilişkiler bakımından değil, her milletin iç hayatı itibarıyla da varlığını ve mahiyetini bütün insanlara duyurmaktadır. Barışı iç barış ve dış barış olarak ayırmak mümkün değildir. Aynı zamanda, Avrupa barışı, Amerika barışı, İngiltere barışı, Sovyet barışı diye ayırmak da mümkün değildir.

"Aile teşekkülünden itibaren, cemiyet hayatının en yüksek basamağını teşkil eden devletler camiasına kadar her türlü cemiyet içinde barış problemi, gerek prensibi ve gerek tekniği bakımından bir ve aynıdır"⁴.

Yirminci yüzyıl öncesi dönemde, sulh ve harp yalnız bir siyaset işi olarak telâkki ediliyor, onunla da siyaset adamları meşgul oluyordu. Bu dönemde asıl önemli sorun, siyaset adamlarının girişimlerinin Devletler Hukukuna uygun olup olmaması idi.

Bugün ise sulh ve harp yalnızca bir diplomasi sorunu, konusu olmaktan çıkmış, toplumda yaratılan bunalımlar bakımından sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik bir sorun olmuştur.

Sulhun sağlanması için yalnız diplomasi faaliyetleri yetmez. Öncelikle harbe sebebiyet verecek âmilleri ortadan kaldırmak gerekir. Bu tedbirlerin en önemlisi kuvvete ve kuvvet tehdidine müracaat etmemek, uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözümlenmek, ekonomik ve sosyal işbirliğini sağlamak, her ülkede insan ana hak ve hürriyetlerini garanti altına almaktır. Bunun dışında ayrıca, millî düzenleri, birbirine düşman ideolojilerin ve hayat telâkkilerinin tesirlerinden kurtarmaktır.

Temel hak ve hürriyetlerine sahip olan insanlar işbirliği içinde adaletli bir menfaat dengesi ile gerçek bir barış sağlarlar.

İnsan hayatı, aile hayatı, şehir hayatı, millet hayatı ve milletlerarası camianın hayatı, birbiri ile çok girift bir mahiyet arzeder ve birbirine bağlıdır. Bunlardan herhangi birinin temellerinin sarsılması ve yıkılması

³ Alexander Rustow, Harbin Sosyolojik Mahiyeti, Profesör Cemil Bilsel'e Armağan, İstanbul, 1939, s. 521.

⁴ Zeki Mesut Alsan, Devletler Hukukunda Yeni Gelişmeler, Ankara, 1948, s. 206-207.

diğerlerini de hemen etkiler ve dengeyi bozar. Bugün kurulması istenen barış, toplum hayatının her safhasını, her çeşit faaliyetini ilgilendiren ve bunlara dayanan bir sulhlar sentezi veya senfonisidir⁵.

Cumhuriyet Türkiye'si, daha ilk günlerden beri bu gerçeği sezmiş, kendi iç ve dış politikasına ona göre yön vermiştir. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" vecizesi, Türkiye'nin barış meselesi ile ilgili düşünce ve politikasını pek güzel ifade etmektedir.

II- Yurtta Sulh ve Cihanda Sulhun Anlamı ve Kapsamı.

Yurtta sulh, cihanda sulh, Türk İnkılâbının bir temel ilkesi, Türk dış politikasının da dayanağıdır. 1961 ve 1982 Anayasalarımızda yer alan, devlet yönetiminde ve her türlü devlet faaliyetlerinde yönlendirici bir nitelik taşıyan, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh,, ilkesi, sadece bir parola değil, aynı zamanda bir üstün hukuk kuralıdır.

"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi bir taraftan yurt içinde huzur ve sükûnu, güven içinde yaşamayı, diğer taraftan da milletlerarası barış ve güvenliği hedef tutar. İlke, hem iç politikanın, hem de dış politikanın temel dayanağıdır.

Atatürk'ün belirttiği gibi, "Haricî siyaset bir heyet-i içtimaiyenin teşekkülü dahilisi ile sıkı surette alâkadardır. Çünkü teşekkül-ü dahiliyeye istinat etmeyen haricî siyasetler daima mahkûm kalırlar. Bir heyet-i içtimaiyenin teşekkül-ü dahilisi ne kadar kuvvetli olursa, siyaset-i hariciyesi de o nisbette kavi ve rasin olur."⁶

Yine Atatürk'ün dile getirdiği gibi, "Haricî siyaset, dahilî teşkilâtla mütenasip olmak lâzımdır."⁷

Bu bakımdan "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesini iç ve dış politika ile birlikte, bir arada incelemek ve değerlendirmek lâzımdır.

"Yurtta Sulh" insanın huzur ve güven içinde, insan kişiliğine yakışır şekilde yaşamasını ifade eder. "Yurtta Sulh" herşeyden önce ülkede, o insanın, insanca yaşamasını, insanlık tiynetinin gereğinin tanınmasını ifade eder.

"Yurtta Sulh" toplum hayatındaki düzeni, vatandaşın devlete güvenini, devletin de ülkede asayiş ve otoriteyi sağlamasını öngörür. Ülkede

⁵ Zeki Mesut Alsan, Devletler Hukukunda Yeni Gelişmeler, Ankara, 1948, s. 116.

⁶ Enver Ziya Karal, Atatürk'ten Düşünceler, Ankara 1966, s. 123. Metnin bugünkü dile aktarılmış şekli için bk. Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, 3. Baskı, Ankara, 1984, s. 313.

⁷ Enver Ziya Karal, a.g.e., s. 123. Utkan Kocatürk, a.g.e., s. 313.

kanun hakimiyeti ve hukuk hükümlerinin, “Yurtta Sulh” ilkesinin en tabii bir sonucudur. “Yurtta Sulh”, Devletin, vatandaşına karşı huzur ve güven içinde yaşama imkânına kavuşması için yükümlülükler de yükler.

Atatürk barış içinde Türk insanını mutlu kılmanın yolunu, Cumhuriyette bulmuştur. Atatürk’e göre, Cumhuriyet, yeni ve sağlam esaslarıyla, Türk milletini emin ve sağlam bir istikbal yoluna koyduğu kadar, asıl fikirlerde ve ruhlarda yarattığı güvenlik itibarıyla, büsbütün yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur⁸.

“Cihanda Sulh” ise, milletlerarası barış ve güvenliğin korunmasını ve sağlanmasını, milletlerarası barışın bölünmezliğini, insanlığın da hepsini bir vücut ve her milleti de onun bir uzvu addetmeyi amaç bilir. “Cihanda Sulh” milletlerarası ilişkilerde kuvvete ve kuvvet tehdidine başvurmamayı, milletlerarası uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesini öngörür.

“Cihanda Sulh” bütün milletleri barış içinde, refaha, saadete ve daha ileri uygarlık çağına yöneltmeyi ifade eder.

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”, ilkesinin temelinde yatan, insan sevgisi ve insanlık anlayışıdır.

Atatürk, “Biz kimsenin düşmanı değiliz, yalnız insanlığın düşmanı olanların düşmanıyız”⁹ derken eşsiz bir insan sevgisinden, insan saygısından bahsetmiştir.

Atatürk’ün barış ve güvenlik içinde insanlık ailesine verdiği değer, 1937’de Romanya Dışişleri Bakanı Antonesku ile yaptığı konuşmada en açık şekilde dile getirilmiştir:

“İnsan mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar, bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hâdim olmağa elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn, vuzuh ve iyi geçim olmazsa bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın huzurundan mahrumdur... En uzakta zannettiğimiz bir hadisenin bize bir gün temas etmeyeceğini bilemeyiz.”¹⁰

⁸ Utkan Kocatürk, Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri, s. 59.

⁹ Utkan Kocatürk, a.g.e., s. 323.

¹⁰ Utkan Kocatürk, a.g.e., s. 327-328.

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” en geniş ve yaygın anlamı ile, teknik bir deyim olan kollektif güvenliği, milletlerarası barışın korunmasını ve devamlılığını da ifade eder.

III- İç ve Dış Politikada Uygulamalar ve Değerlendirmeler.

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”, ilk defa C.H.P. Genel Başkanı olarak Mustafa Kemal Paşa'nın (Atatürk'ün) 20. Nisan 1931'de seçim dolayısıyla millete beyannamesinde dile getirilmiştir¹¹.

“Cumhuriyet Halk Fırkasının müstakar umumî siyasetini şu kısa cümle açıkça ifadeye kâfidir zannederim:

“Yurtta sulh, cihanda sulh için, çalışıyoruz”¹².

Atatürk'ün imzası ile yayınlanan bu beyanname, Atatürk'ün de başında bulunduğu bir partinin, bir siyasî iktidarın içerde ve dışarıda güttüğü politikanın esaslarını belirtmektedir.

Atatürk 1933'te, A.B.D. Cumhurbaşkanı Roosevelt'in Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü dolayısı ile Türk Milletine gönderdiği mesaja verdiği cevapta da, yurtta sulh, cihanda sulh ilkesine değinmektedir:

“Türkiye Cumhuriyetinin en esaslı umdelerinden biri olan yurtta sulh cihanda sulh gayesi, insaniyetin ve medeniyetin refah ve terakkisinde en esaslı âmil olsa gerektir. Buna elimizden geldiği kadar hizmet etmiş ve etmekte bulunmuş olmak bizim için iftihara medardır.”¹³

Atatürk bu mesajında sadece, yurtta sulh, cihanda sulh ilkesine deyinmemekte, bu ilkenin insanlığın ve uygarlığın refah ve gelişmesinde de en esaslı âmil olduğunu da vurgulamaktadır. Ayrıca bu ilkeye hizmet etmiş olmanın da iftihara değer olduğunu belirtmektedir.

Açıkça belirtmek gerekirse, barışa inanmak, ona politikada değer vermek, insanlığa hizmet etmek demektir. Bunun bir devlet başkanı ile yapılan karşılıklı mesajlarda dile getirilmesi, dünya siyasetinde rol oynayan bir devlet başkanı ile aynı konu üzerinde ortak amaçlara hizmet etmeyi de ifade etmektedir.

“Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesi yeni Türkiye'nin bir devlet politikası olarak, kuruluşundan itibaren izlenmeye başlamıştır. Ancak burada dikkatimizi çeken önemli nokta, Millî Mücadele yıllarında esas hedef, ilk

¹¹ Mehmet Gönübol, Atatürk'ün Dış Politikası; Amaçlar ve İlkeler, Atatürk Yolu, 1981, s. 269.

¹² Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, C. IV, (1917-1938), s. 549-552.

¹³ Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, IV, (1917-1938), s. 560.

hedef, Misâk-ı Millîde sınırları belirlenen vatan topraklarını işgalden kurtulmak, millî bağımsızlığı sağlamak, Türk millî menfaatlerine saygılı âdil bir barış yapmak, öncelikle izlenmesi gereken bir politik tutum olmuştur.

Millî Mücadele yılları içinde Atatürk konuşmalarında öncelikle vatan kurtuluşuna önem vererek, devamlı ve istikrarlı bir barışın sağlanmasını buna bağlamıştır. Çeşitli konuşmalarında da bu konuya ağırlık vererek, millî siyasetimizin esaslarını da belirlemiştir.

Bir misal olmak üzere, Mustafa Kemal Paşa'nın 8 Temmuz 1920 TBMM'de yaptığı bir konuşmada belirttiği gibi, "Efendiler, biz bir maksat takip ediyoruz. Bu maksadımız öteden beri muhtelif vesilelerle ifade edilmiştir. Ben şimdi onu tekrar ediyorum. Millet, devletin istiklâlini muhafaza etmek. Bunun içinde namus ve şeref tamamen mündemiç olacaktır. Müstakil olarak milletimizin muayyen hudutlar dahilindeki tamamîyetini muhafaza etmektir. Bunun için muharebe ediyoruz"¹⁴ sözleri bu gerçeği ifade etmektedir.

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa, TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa, Sakarya Meydan Muharebesinin kazanılmasından sonra, harp tarihine misâl olabilecek Meydan Muharebesinin kazanılmasından sonra, TMM'de 19 Eylül 1921 günü şu açıklamada bulunmuştur:

"Şüphesiz, hukukumuzu temin edinceye kadar silâhımızı elden bırakamayız. Fakat, bundan bizim müfrit harp taraftarı olduğumuz zannolunmasın. Böyle bir telâkki kadar büyük haksızlık olamaz. Biz bilâkis herkesle sulh yapmak istiyoruz. Efendiler! Sulhen hukukumuzu temin etmek için her vasıtaya tevessül ettik. Bu hususta hiçbir kusur etmedik. Fakat, bizim bütün hüsni niyetlerimizi, ciddiyetimizi âlem-i medeniyet nazarında gizlediler. Ve ancak akvam-ı iptidaiyeye tatbik edilebilir muamele ile ve çocukça birtakım mânasız tehditlerle bizi karşıladılar. Efendiler! Bütün cihanın bilmesi lâzımdır ki: Türkiye halkı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun Hükümeti, uşak muamelesine tahammül edemez. Her medenî millet ve hükümet gibi varlığının, hürriyet ve istiklâlinin tanınması talebinde katıyen musirdir. Ve bütün davası da bundan ibarettir. Biz cenkçi değiliz. Sulhperveriz. Ve bir an evvel sulhun teessüsünü girmek ve ona yardım ve hizmet etmek isteriz"¹⁵.

Bu açıklamalar, çok geniş yetkileri olan TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa tarafından açıkça ilân edilmektedir. "Biz cenk değil, sulh istiyoruz.

¹⁴ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 78.

¹⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 180-181.

Sulh yapmaya hazırız ve bence buna mâni hiçbir sebep yoktur”¹⁶ diyerek de bir defa daha aynı konuşmasında konuyu dünya kamuoyuna duyurmuştur.

1 Mart 1922’de, henüz kesin zaferin kazanılmasından önce, T.B.M.M.’de, Meclisin açılışı ile ilgili olarak yaptığı konuşmada Atatürk, millî sınırlarımızı belirleyen ve bağımsızlığımızı öngören Millî Misâk’a bağlılığımızı da şöyle dile getirmiştir:

“Siyaset-i dahiliyemizde olduğu gibi siyaset-i hariciyemizde de umde-i esasiyemiz Misâk-ı Millî mevadından ibarettir. Misâk-ı Millîyi kabul ederek, maddiyat ve maneviyat sahasında istiklâl-i tamımızı tasdik edenleri derhal dost telâkki ediyoruz,, ve devamla, “Efendiler! Siyaseti hariciyemizde âhar bir devletin hukukuna tecavüz yoktur. Ancak hakkımızı, hayatımızı, memleketimizi, namusumuzu müdafaa ediyoruz ve edeceğiz”¹⁷.

Büyük zafer kazanılmıştır, silâhlı çatışma son bulmuştur. Ancak batı Avrupa ile görülecek yüzyılların hesabı vardır. Lozan’da barış konferansı toplanmış, birinci dönemde ise sonuç alınmamıştır. 1 Mart 1923’te, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı vesilesi ile yaptığı konuşmada Mustafa Kemal Paşa, ısrarla barıştan, şerefli bir barıştan bahsetmiştir.

“Hayat ve istiklâl için milletin vaz eylediği mütevazî esasat dairesinde bir sulha kavuşursak, o zaman bütün menabii kuvva (kuvvet kaynaklarını) ve semere-i istihsalâtımızı (üretim ürünlerini) inkişafat-ı dâhiliyeye mütevecchî mesai üzerinde teksif edeceğiz.”¹⁸

Atatürk bir an önce sulha kavuşarak ülkenin iç düzenine yönelineceğini de açıkça belirtmiştir. Aynı konuşmasında özellikle dış politikadan bahsederken, “Malûmdur ki takip ettiğimiz siyaset, siyaset-i sulhperveranedir. Memleketimizi hiçbir hak ve adalete istinat etmiyerek çığnemek ve çığnetmek teşebbüsü muzaffer ordumuzun fedakârane ve cansıparane gayretiyle lâıyk olduğu akamete uğratılmış ve milletimiz, tarihin nadir kaydettiği bir muzafferiyat iktisap ederek sevgili yurdumuzu kurtarmıştır.

Sulh-u âlemi tesis için her fırsattan istifade arayan hükümetimiz büyük muzafferiyetten sonra da harekâtı tevkif ederek mütarekeyi temin etmiş ve uzun teahhurlar ve müşkilât ile ancak teşrinisaninin yirmisinde (20 Kasım) açılan Lozan Konferansına hakikî bir arzu-yu itilâf ile iştirak eylemiştir.”¹⁹

¹⁶ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c. I, s. 181.

¹⁷ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c. I, s. 229.

¹⁸ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c. I, s. 274.

¹⁹ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c. I, s. 290-291.

24 Temmuz 1923'te Lozan'da imza edilen barış antlaşmasından sonra barışın korunması ve andlaşmalara riayet bir esas gereği sayılmıştır²⁰.

Atatürk açıkça, 1 Kasım 1929'da, TBMM'i açış konuşmasında, "Hariciyede dürüst ve açık siyasetimiz bilhassa sulh fikrine müstenittir. Beynelmilel herhangi bir meselemizi sulh vasıtalarıyla halletmeyi aramak bizim menfaat ve zihniyetimize uyan bir yoldur. Bu yol haricinde bir teklif karşısında kalmamak içindir ki, emniyet prensibine ve onun vasıtalarına çok ehemmiyet veriyoruz. Beynelmilel sulh havasının mahfuziyeti için Türkiye Cumhuriyeti iktidarı dâhilinde herhangi bir hizmetten geri kalmıyacaktır."²¹

Yeni Türkiye kendi millî menfaatlerinin de gerektirdiği gibi, Lozan'dan sonra barış idealini samimî ve dürüstçe savunmuştur. Ancak çok gerçekçi bir açıdan politik olayları değerlendiren Atatürk, gerek dış politikada barışı sağlamada ve gerekse iç politikada vatandaşa huzur sağlayacak bir düzenin konulmasında, güçlü bir orduyu vazife ve hizmette bulundurmanın en doğru yol olduğunu görmüştür.

Atatürk, 1 Kasım 1928'de, T.B.M.M.'i açarken, dış politika ile ilgili olarak şu hususları açıklamıştır.

"Efendiler, Haricî siyasetimizde dürüstlük, memleketimizin emniyeti-ne ve inkişafının masuniyetine dikkat, şiarı hareketimize kılavuz olmaktadır. Esaslı ıslahat ve inkişafat içinde bulunan bir memleketin hem kendisinde, hem muhitlerinde sulh ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olamaz. Bu samimî arzudan mülhem olan haricî siyasetimizde memleketin masuniyetini, emniyetini, vatandaşların haklarını herhangi bir tecavüze karşı bizzat müdafaa edebilmek kudreti de bilhassa gözde tuttuğumuz noktadır. Kara ve deniz ve hava ordularımızı bu memlekette sulhu ve emniyeti masun bulunduracak bir kuvvette muhafazaya bunun için çok ehemmiyet veriyoruz. Cumhuriyet hükümeti, milletler arasında emniyet misâkları akdi için hususî bir gayret göstermektedir. Bize teklif olunan Kollog misâkına iltihak için de aynı samimiyetle muvafakatimizi bildirdik."²²

Atatürk'e göre, "beynelmilel siyasî emniyetin inkişafı için, ilk ve en mühim şart, milletlerin hiç olmazsa sulhu muhafaza fikrinde, samimî olarak birleşmesidir."²³

²⁰ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I, s. 319.

²¹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I, s. 347.

²² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I, s. 342-343.

²³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I, s. 357.

Atatürk, milletlerarası barışın temel şartını milletlerarası anlayışta ve zihniyette görmektedir. Devletlerin sulhu muhafaza fikrinde samimî olarak birleşmesi ile barışın korunacağına kanidirler. 1932 yılında yapılan bu konuşma, Atatürk'ün barışın geleceği bakımından birtakım tereddütleri olduğunu belirtmektedir. Bu tereddütler, 1934 yılı Meclisi açış konuşmasında daha açıkça ortaya konmuştur:

“Uluslararası siyasa acunu, geçen yıl içinde korunma kaygısına düştü; bu yüzden bütün ülkelerde silâhlanmaya hız verildi.

Cumhuriyet hükümeti de, bundan dolayı, bir yandan, ulusal koruma gücünü pekiştirmeye çalışırken bir yandan da barışın sarsılmaması için, ulusların birlikte çalışmasına umut veren yoldan ayrılmamak uğrunda elinden geleni esirgememiştir.”²⁴

Atatürk, 9 Mayıs 1935'de ise CHP Dördüncü Büyük Kurultayını açarken, “Cumhuriyetin dış siyasa da özenle güttüğü amaç, arsızulusal barışı korumak ve güven içinde yaşamaktır”²⁵ demiştir.

Lozan Barışından sonra, “yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesinin özellikle “yurtta sulh” ilkesi büyük gelişmeler göstermiş, Türk insanını mutlu etmenin, güven altında tutmanın yolları araştırılmıştır. Bu mutlu gelişmeleri, Atatürk 1 Kasım 1937'de TBMM'de, Meclisi açış konuşmasında şöyle dile getirmiştir:

“Memnuniyetle görmekteyiz ki Cumhuriyet rejimi, yurdumuzda huzur ve sükûnun en iyi yerleşmesini temin etmiş bulunuyor. Vatandaşlar ve bu yurtta oturanlar, cumhuriyet kanunlarının eşit şartları altında kendileri için hazırlanan hürriyet, refah ve saadet imkânlarından azamî istifade etmektedirler.

Milletimizin lâıyk olduğu yüksek medeniyet ve refah seviyesine varmasını alıkoyabilecek hiçbir engel düşünmeğe yer bırakılmadığını ve bırakılmayacağını huzurunuzda söylemekle bahtiyarım.”²⁶

Atatürk, aynı gün, aynı konuşma içersinde, yurt içinde güvenliğe de çok geniş yer verildiğini dile getirmiştir:

“Bilindiği gibi, biz yurt emniyeti içinde fertlerin emniyetini de, lâıyk olduğu derecede göz önünde tutarız.

²⁴ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 364.

²⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 367.

²⁶ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 377.

Bu emniyet, Türk Cumhuriyeti kanunlarının, Türk hâkimlerinin teminatı altında, en ileri şekilde mevcuttur.”²⁷

Atatürk, 1937 yılında yaptığı konuşmada dış politika açısından, Türkiye'nin milletlerarası barışa katkısını ortaya koymaya çalışmıştır:

“Cumhuriyet Hükümetinin, komşularıyla ve diğer büyük, küçük devletlerle olan münasebetlerinde, ahenkli bir istikrar ve inkişaf göze çarpmaktadır.

Sulh yolunda nereden bir hitap geliyorsa, Türkiye onu, tehâlûkle karşıladı ve yardımlarını esirgemedi.”²⁸

Keza aynı konuşmasında, milletlerarası barış ve güvenliği sağlamakla görevli Milletler Cemiyetine de atıf yaparak, sulh idealine yardımcı olmayı amaç edinmiştir:

“Milletler Cemiyetinin geçirmekte olduğu çetin safhalarda, Cumhuriyet Hükümeti, bu arsulusal kuruma olan bağlılığını her sahada göstermek suretiyle, sulh idealine en uygun yoldan ayrılmamıştır.”²⁹

Türkiye, milletlerarası uyuşmazlıklarını barışçı yollarla çözümlemeye çalışmakla, kuvvete ve kuvvet tehdidine müracaat etmemekle barışa hizmet etmiştir.

En önemli iki uyuşmazlık, Hatay Dâvası ve Montreux Boğazlar Sözleşmesi ilgili devletlerin karşılıklı rızaları ile çözümlenmiş, Türkiye milletlerarası hukuk kurallarına saygılı olmuştur.

Lozan'da düzenlenen Boğazlar Sözleşmesinin yetersizliği, yeniden bir düzenlemeyi gerekli kılmış, ilgili devletlerin uygun bulmaları ile Montreux'de toplanan konferans 20 Temmuz 1936'da Montreux Boğazlar Sözleşmesini kabul etmiştir.

Konferansın gerek açılışında ve gerekse kapanışı sırasında konferansa katılan devletlerin delegeleri, Türkiye'nin barışçı tutumu ile Boğazlar Sözleşmesini, tarafların karşılıklı rızaları ile değiştirmek için çabasını dile getirmiş ve övülmüştür.

Bu konuşmalar içerisinde en enteresan olanlardan biri de, konferansın başkan yardımcısı, Devletler Hukuku Profesörü Yunanlı temsilci Politis'in sözleridir:

²⁷ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 378.

²⁸ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 388.

²⁹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 388.

“Dostlar, kavgaya atıldığında, onlara başarı dlenir; onların yanı başında, davranışlarını, eylemlerini kolaylaştıracak ve olanak ölçüsünde kendi gücünü onların gücüne katarak, işi iyi yola yöneltmeğe çalışılır. Benim gözümde yıllardan beri ülkeme sarsılmaz dostluk bağlarıyla bağlı bulunan Türkiye’den daha çok böyle bir yardımı hak etmiş ülke olamazdı. Bu başarıdan sonra, Türkiye, buradan, dünya gözünde moral açıdan daha da yücelmiş olarak, uluslararası haklılığın sancaktarı, uluslar arasında uzlaşmanın koruyucusu ve barışın düzenlenmesinin savunucusu olarak çıkmaktadır. Türkiye’yi dünyanın gözünde yücelten her şey, dostları için bir kazançtır; işte bana burada elimden geldiğince çalışma gücünü veren, açıkça söylemek isterim ki, bu duygu olmuştur; çünkü, Türkiye’nin kazancı, dolaylı olarak benim ülkem de kazancıdır.”³⁰

Montreux Boğazlar Konferansında Türkiye’nin örnek alınacak barışçı tutumu, birçok delegeler tarafından parlak sözlerle dile getirilmiştir. Dileğim, savaşı değil, barışı arayan ve onda insanlığın mutluluğunu bulan ve Türkiye gibi barışı savunan bir ülkeye dost gözü ile bakan, değerli bilgin ve diplomat Politis gibi devlet adamlarının ülkelerini yöneltmeleri ve insanlığın yararına olan barışa hizmet etmeleridir.

Montreux Boğazlar Konferansının açılışında Türkiye’nin temsilcisi Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras’ın, Boğazlarla ilgili tasarımız hakkındaki konuşması, barışçı Türkiye’nin dünya barışına hizmete ne ölçüde hazır olduğunu da göstermektedir:

“İnanıyorum ki, Kemalist Türkiye’nin politikası, gerçekçi düzeyde bir barış ve iyi geçim politikası sayılmak için kanıtlarını yeterince ortaya koymuştur. Tasarımız, işbirliği yolunda beslediğimiz içten isteğimizi bir kez daha görebilmemizi sağlayacaktır.”³¹

Barışçı Türkiye, “yurtta sulh, cihanda sulhu”, sadece bir ilke olarak değil, bir politik düstur olarak uygulamakta, onda insanlığın mutluluğunu da aramaktadır.

Atatürk’ün dile getirdiği gibi sulh, millet hayatında ve milletlerarası ilişkilerde, ayrı bir dikkat ve itina ister.

³⁰ Montreux Boğazlar Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, (Çevirenler: Seha L. Meray, Osman Olcay), Ankara, 1976, s. 272.

³¹ Montreux Boğazlar Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, (Çevirenler: Seha L. Meray ve Osman Olcay), Ankara, 1976, s. 25.

“Sulh, milletleri refah ve saadete eriştiren en iyi yoldur. Fakat bu mefhum bir defa ele geçirilince daimî bir ihtimam ve itina ve her milletin ayrı ayrı hazırlığını ister.”³²

SONUÇ

İnceleme konumuz olan “Yurtta Sulh ve Cihanda Sulh” hakkında yapmış olduğumuz açıklamaların ışığı altında bir sonuca varmamız gerekmektedir.

1- Sulh, bugün milletlerarası hayatın kaçınılmaz bir düzenidir. Yurtta Sulh ile Cihanda Sulhu birbirinden ayırmak, bu iki sosyal düzeni birbirinden koparmak demektir. Sulh bir bütündür, parçalanamaz, bölünemez. İçerde barışı sağlayan ülkenin dışardaki politikası başarı ile sonuçlanır. Millî hayat ile milletlerarası hayatın karşılıklı etkileri barışı bir bütün olarak değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Devletin kendi ülkesindeki düşmanlığın kaldırılması ile, düzen ve güvenlik hâkim olmakta, bir tek kelime ile ülkede barış sağlanmaktadır. Ülkede barışın sağlanması ise, medeniyetle birlikte gelişmektedir.

Barış, hukuk düzenini, haklılığı ve adaleti gerekli kılar. Barış, kuvvete ve kuvvet tehdidine başvurmayı değil, kanunî ve meşru yollara müracaatı öngörür.

André de Maday’a göre, “bugün mahkûm ettiğimiz harp geçmişte gerekli bir kuram idi, bunu insan aklı icat etti. Bugün aynı insan aklı harbin yerine barışı ikame edecektir.”³³

Sulh bugün insan hayatı için gereklidir. Huzurlu ve rahat yaşamının yolu ise ancak barıştır.

2- “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” vecizesini devletler arasında münasebetlerde kılavuz yapan İnkılâp Türkiyesi kadar Devletler Hukukuna, hem inani, hem de hareketi ile bağlı bulunan ve ona samimî olarak riayet eden başka bir devlet yoktur.

Türkiye millî menfaatinin gerçek ve sağlam dayanaklarını, ancak insanlığın umumî menfaatinin sağlanmasında görmektedir.

Atatürk İnkılâbının umumî hedef ve manası, hem içerde, hem dışarda hukuk düzeninin kurulmasına çalışmak ve yardım etmektir.”³⁴

³² Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 396.

³³ André de Maday, Sociologie de la Paix, Önsöz, s. VIII.

³⁴ Zeki Mesut Alsan, Devletler Hukukunda Yeni Gelişmeler, Önsöz, s. VII-VIII.

Prof. Mesut Alsan'ın haklı olarak dile getirdiği bu sözler, bir bilimsel değerlendirmenin tabii bir sonucudur.

Aynı görüş ve değerlendirme, ünlü Ord. Prof. Dr. Alexander Rustow tarafından, "Harbin Sosyolojik Mahiyeti" adlı incelemesinde de yapılmaktadır.

Aynı yazar, 1939 yılında yazdığı incelemesinde, harbin kaldırılması ve insanlığın birliğinin kurulması için henüz şartların gerçekleşmediğini belirterek, harbin her an tehlike teşkil ettiğini dile getirmektedir. Ancak dünya sulhu için nelerin yapılabileceği de bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Ünlü bilgin, her ne pahasına olursa olsun sulhun korunması için ortaya koyacağı tehlikeye de değinerek bu yolla sulha hizmet edilemeyeceğini açıklamaktadır. Bu durum, A. Rustow'a göre, kendi zayıflığımız yüzünden harbi, başkaları için kolay ve tehlikesiz bir hale getirir, demektedir³⁵.

Ünlü hoca A. Rustow, bu açıklamalardan sonra, Türk milletinin tarihî mücadelesine değinmektedir:

"Bir millet, hak ve istiklâli uğruna hayatını feda etmeğe hazır bulunarak, aynı zamanda hakkını sulhperver vasıtalarla, makul anlaşmalar, mertçe müzakereler yoluyla ve aktedilmiş muahedeler ve deruhte edilmiş mükellefiyetler çerçevesinden dışarı çıkmamak suretiyle korumakla, sulha en iyi hizmet etmiş olur.

Türkiye'den başka, dış siyaseti bütün bu ideallerin tahakkuku ve telifi hususunda yüksek mikyasta bir örnek teşkil eden bir memleket yoktur.

Yeni Türkiye, kendisini hiç de kolay bir vaziyette bulmamıştı. Haksız muahedelerle mahrum edildiği birçok haklarını geri isteyecekti. O, bu haklardan hiçbirisini feda etmedi. Ancak, sulhü muhafaza, akit sadakatine hürmet ve Devletler Hukuku bakımından mutlak olan meşruiyete riayet etmek suretiyle bu hakların hepsini geri almanın yollarını bildi. Bu başarıdan hakiki bir gurur duyması onun hakkıdır. Ve bu başarı karşısında, yeni Türkiye'ye, dirayetle ve mesuliyeti müdrik olarak harbe hazırlıklı bulunmak yolunda, bundan sonra da şerefli ve muvaffakiyetli bir sulh nasip olması dileğini candan dileriz."³⁶

3- Türkiye'nin barış politikası izlemesi, "Yurtta Sulh ve Cihanda Sulh" parolası ile bunu değerlendirmesi, kendi millî çıkarlarının sonucudur.

³⁵ Alexander Rustow, Harbin Sosyolojik Mahiyeti, s. 521.

³⁶ Alexander Rustow, a.g.e., s. 521-522.

Türkiye'nin Millî Mücadele'nin başında esas hedefi, daha önce de belirtildiği üzere, ülkenin düşman işgalinden kurtarılması, millî bağımsızlığa kavuşması ve Millî Misâk'ın öngördüğü hedeflerin gerçekleştirilmesi idi.

Lozan'da sağlanan başarı, Türkiye'yi barış politikası izlemeye yöneltmiştir. yöneltmiştir.

Z.M. Alsan'a göre, "Lozan Antlaşması, galip ve mağlup diye iki zümreye ayrılmış devletler arasında değil, haklarını ve menfaatlerini savunma hususunda aynı hak ve yetkileri haiz taraflar arasında aktedilmiş olduğu için, her taraf için faydalı bir barış kurmuş ve dünya çapındaki sarsıntılara rağmen, feyizli varlığını muhafaza etmiştir. Boğazlar meselesi, Hatay meselesi gibi, enternasyonal hayatın yeni şart ve zaruretlerine göre değişmesi gereken durumlar da, yine barış içinde ve tarafların rızaları ile mümkün olmuştur. Bunda İnkılâp Türkiyesinin "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" umdesinin ve insanlık ideallerinin ve hususî menfaatlerinin, ancak umumî menfaatlere saygı göstermekle sağlanabileceği yolundaki kanaatin büyük rol oynadığına şüphe yoktur."³⁷

Yurtta Sulh, Cihanda Sulh, Türkiye'ye barış getirdiği gibi ülkede huzur ve güvenliğin sağlanmasına da imkân vermiştir. Bu politika, millî menfaatlerimizle insanlık menfaatini birleştirmiştir.

4- Türkiye'nin barış politikası, hayalî ve nazari değil, gerçekçi, uygulamada başarı sağlayan ve sağlam temellere dayanan bir politikadır.

Atatürk, uluslararası kuruluşların dünya barışını sağlamada güçsüzlüğünü görerek, barışın sağlanmasında millî kaynaklara, milletin kendi kuvvetine güvenmesinin gereğini ifade etmiştir.

Millî siyasetin tarifinde de açıklandığı gibi kendi kuvvetine güvenmek ordunun vazife ve hizmete hazır olmasını ifade eder.

Atatürk'ün bir konuşmasında da bu durum açıkça ifade edilmektedir:

"Vatanın ve rejimin koruyucusu olmakla kalmayıp en geniş ve hakikî manasıyla bir sulh âmili ve bir eğitim ve öğretim ocağı olan yenilmez ordumuzun geçen sene de işaret ve izah ettiğim gibi son sistem silâh ve motörlü vasıtalarla cihazlandırılması yolundaki çalışmalara hız verilmiştir."³⁸

Atatürk'ün bu gerçekçi görüşü, milletlerarası barışın garantisini, milletlerarası teşekküllerin müeyyidesinde arayan görüşlerin yetersizliğinde

³⁷ Zeki Mesut Alsan, a.g.e., s. 209-210.

³⁸ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I., s. 395.

olduğu gibi, meşru müdafaa harplerinin de etkili olmasında aramalıdır. Ayrıca güçlü orduya, 1950 Kore örneğinde olduğu gibi, mütecavize karşı, milletlerarası müeyyidelerin uygulanmasında başarı sağlamak için de gerek vardır.

Atatürk, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”, ilkesinin gereğini, millî ordu ve millî güce güvenmekle, hem daha gerçekçi, hem de daha sağlam ve emin bir politikanın izleyicisi olmuştur.

Nitekim aynı değerlendirme A. Rustow’un daha önce değindiğimiz sözlerinde de yer almaktadır. Ünlü Profesör, sonuç olarak, Türkiye’nin bundan sonra da, harbe hazırlıklı olarak şerefli ve başarılı bir sulh yolunda hizmetler yapacağını candan dilediğini ifade etmektedir.

PEACE AT HOME AND PEACE IN THE WORLD

(Summary)

This article explains the significance of Atatürk’s concept of foreign policy, which finds its expression in the motto “peace at home and peace in the world”. To explain this further the author quotes some passages from the speeches of Atatürk.

